

TÜRKÇE ÖĞRETMENLERİNİN ETKİLİ ÖĞRETMEN DAVRANIŞLARINI GERÇEKLEŞTİRME DÜZEYLERİ

Nazmi ARSLAN

Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fatih Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü,
Trabzon/TÜRKİYE.

Özet

Bu çalışmanın amacı Türkçe öğretmenlerinin etkili öğretmen davranışlarını hangi düzeyde gerçekleştirdiklerini belirlemektir. Türkçe öğretmenlerinin etkili öğretmen davranışını yerine getirme düzeyleri “Okul Deneyimi” dersi alan 147 aday Türkçe öğretmenin gözlemlerine dayanarak belirlenmiştir. Etkili öğretmenlik davranışlarını gerçekleştirme düzeyleri 25 soruluk bir gözlem formu yardımıyla belirlenmiştir. Öğretmen adayları uygulama okullarındaki Türkçe öğretmenlerinin gözlem formunda yer alan 25 davranış ne sıklıkta gerçekleştirdiklerini işaretlemişlerdir. Aday Türkçe öğretmenlerinin gözlemine göre öğretmenler öğrencileriyle iyi iletişim kurmaktadır. Bununla birlikte öğrencilerin öz değerlendirme yapmalarına fırsat verme, sınıf içi grup çalışması yaptırma ve dersi anlamada zorluk çeken öğrenciyi destek olma konularında Türkçe öğretmenlerinin daha az etkin oldukları görülmektedir.

***Anahtar Kelimeler:** Türkçe eğitimi, okul deneyimi dersi, etkili öğretmen, öğretmen adayları.*

THE LEVEL OF TURKISH TEACHERS RELATED TO ACHIEVING EFFECTIVE TEACHER BEHAVIORS

Abstract

The aim of this study is to examine Turkish teachers' frequency of exhibiting effective teacher behaviors. Turkish teachers' frequency of effective teacher behaviors were investigated by means of pre-service Turkish teachers' (147) observations in secondary schools. Based on their observations in the classrooms, the pre-service teachers filled out an observation form, which consisted of 25 items about skills related to effective teacher behaviors, by indicating the frequencies of teachers' exhibiting certain behaviors in classroom. According the teacher candidates observations, Turkish teachers communicate with their students well. However, in some respects, Turkish teachers are less effective than they are. These subjects are making opportunities for students to make self assessment, making group work in the classroom and to support students who have difficulty in understanding the course.

***Key Words:** Turkish education, the school experience, teacher effectiveness, preservice teacher*

1. Giriş

Sürekli ve hızla değişen dünyada öğretmenlik mesleği de hem anlam hem üstlendiği rol açısından geçtiğimiz yüzyıldan daha farklı hâle gelmiştir. Öğretim programlarındaki değişiklik ve yeniliklerle beraber öğretmenlik eski “bilgi sunan” konumundan daha öteye giderek yeni yöntem, teknik ve stratejilerle öğrenciyi bilgiyi bulmaya ve araştırmalar yapmaya yönelen bir rehber konumuna gelmiştir.

Sözlükteki anlamıyla mesleği bilgi öğretmek olan kimseye öğretmen denir (TDK, 2010). Alkan (2000; 193)’a göre öğretmenlik, bireysel, sosyal, kültürel, bilimsel ve teknolojik boyutlu, profesyonel statüde bir eğitim mesleğidir. Öğretmen ise insan davranışlarını ve yeteneklerini geliştiren, davranış mühendisi olan bir meslek adamıdır. Öğretmenlik bireylerin ve toplumların yaşam ve gelişim biçimini şekillendiren önemli bir meslektir. Bu bağlamda, eğitime anlam veren, eğitimi işlevsel yapan temel unsurlardan biri de öğretmendir.

Başaran (1993), öğretmeni değişik sistemlerde, kuruluşlarda ve düzeylerde, öğretme-öğrenme ortamını en etkili biçimde oluşturarak eğitsel amaçları gerçekleştirmede öğrencilere ve ana babalara kılavuzluk ve yardım edecek nitelikte; genel kültürde, öğretmenlikte ve öğreteceği bilimsel dalda, kuramsal alanda ve uygulamada uzmanlaşmış kişi olarak tarif etmektedir.

Öğretmenlik mesleğinin önemi ve değeri, öğretmenin, eğitim sisteminin en kritik ögesi olmasından kaynaklanmaktadır. Bir eğitim sisteminin başarısı, o sistemi işletip uygulayacak olan öğretmenlerin ve diğer personelin niteliklerine bağlıdır. Hiçbir model o modeli işletecek personelin üzerinde hizmet üretmez. Bu nedenle okul ancak içindeki öğretmenler kadar iyidir denilebilir (Kavcar, 1999).

Öğretmenlik sadece öğretecek konulara hâkim olmak değildir. Yeterince istekli ve çalışkan olmak ayrıca bunun yanında gerekli pedagojik niteliklere sahip olmak etkili öğretmenliğin ilk şartıdır. Etkili öğretmen eğitim/öğretim ortamını yöneten, bu ortamdan azami derecede faydalanan, farklı yöntem ve stratejileri kullanabilen, karşılaştığı sorunlara çözüm üretebilen ve en önemlisi gerekli bilgi, beceri ve kazanımları öğrenciye verimli bir şekilde aktaran kimsedir.

Öğretmenlik mesleğinin yeterlilik alanları alan bilgisi, genel kültür ve eğitim bilimleri olmak üzere üç başlıkta sınırlandırılmıştır. Fakat etkili öğretmen olabilmek için Balcı (1993)’nın önerileri şu şekildedir: Öğretmen adaylarına çeşitli ortamlarda geniş bir deneyim kazandırıcı uygulamalara gidilmelidir. Öğretmenlere kendi yetersizliklerinin kaynağını bulabilme olanağı verecek, kendi öğretimlerinin çeşitli yönlerinin analiz edebilme becerileri kazandırılmalıdır. Öğrenci performansı, program planlaması, sınıf yönetimi ve öğretim yaklaşımı tarafından etkilendiğine göre öğretmenler bu alanda yetiştirilmelidir. Okulda etkili öğretimi destekleyici bir öğretim yaratılmalıdır. Bu iklim, öğretimi vurgulamalı, herkesten yüksek beklentiler içinde olmalı, ortaklaşa planlamayı, akademik ve iş birlikli ilişkileri özendirilmeli, başarının tanınması ve ödüllendirilmesine önem vermeli, öğrencilerin etkili öğrenmesine yol açan bir düzen ve

disiplini işaret etmelidir.

Öğretimde bulunması gereken özellikler çok çeşitlidir. Bu konuda yapılan çalışma ve araştırmalar bunu doğrular niteliktedir. Yamamoto ve Dizney öğrenci niteliklerine göre öğretmen niteliklerini araştırdıkları çalışmalarında, öğrencilerin öğretmenlerin daha çok kişisel ve sosyal açıdan öğretim davranışları üzerinde durduklarını ve entelektüel davranışları önemsemedikleri saptanmıştır. Wotruba ve Wright ise en önemli öğretmenlik davranışının yöneticilere göre öğretmenin öğrenciyi cesaretlendirmesi olduğunu; öğretmenlere göre öğrenciyi en iyi şekilde değerlendirmesi; öğrencilere göre ise engin güncel konu bilgisi olduğunu saptamıştır (De Young, 1990'dan aktaran Küçükoğlu, 2007; 220).

Senemoğlu (2001)'nin yaptığı araştırmada “en iyi öğretmen kimdir?” sorusuna öğrencilerin cevabı şu yönde olmuştur: Kendilerine saygı ve sevgi duyan, arkadaşça davranan, sorularının çözümünde yardımcı olan, onları öğrenmeye güdüleyen, dersine hazırlıklı gelen, dersi aktif yürüten, derste araç-gereç kullanan, yaşamdan örnekler verilmesini sağlayan, adil, pekiştireç veren, çocuklara öğrenme yollarını öğreten vb. nitelikteki öğretmen en iyi öğretmendir.

Sınıf ortamı öğrenmeyi etkilemektedir (Pierce, 1994; Shapiro, 1993). İyi bir sınıf iklimi öğretmenle öğrencinin, öğrenciyle öğrencinin yüksek iletişim ve etkileşim içinde bulunduğu; karşılıklı beklentilerin yüksek olduğu ve birbirlerine güven duydukları bir atmosfer olarak düşünülebilir. Öğretmenin öğrenciye sevgi göstermesi ve ona kendini ifade etme fırsatı vermesi gerekir. Öğrenciler arasında hiçbir ayırım gözetmeden her anlamda eşitlik sağlaması eğitimde çok önemli bir faktördür.

Çocukları tanımak, onların birbirlerini tanımaları, sınıf içinde onlardan hangi davranışların beklendiğini öğretmek ve kuralları uygulamak çok önemlidir. İyi işleyen bir sınıf için gerekli kurallar ve davranışlar, uygun materyal kullanımı, aktiviteler arası geçişlerde uygulanan rutinler, tek başına ve grup olarak çalışırken uygun davranışlar sergileme ve birbirine yardım etme ve yardım isteme gibi davranışları kapsamaktadır. Daha büyük çocuklar ise okula zaten grup çalışmaları ile ilgili daha tecrübeli olarak gelirler, bu nedenle onlara daha karmaşık beceriler öğretilir. Daha büyük öğrenciler için gerekli davranış ve beceriler ise; dönüt vermek ve dönüt almak, uyuşmazlıkları çözmek ve uzlaşma sağlamak olabilir (Bayraktar ve Çınar; 2010).

Yapılan araştırmalar göstermektedir ki öğretmenlik sadece meslekî bilgiye hâkim olmakla sınırlı bir meslek olmayıp aynı zamanda duygusal ve toplumsal açıdan birtakım niteliklere sahip olmayı gerektirmektedir. Özbay (2003, 5-6)'a göre öğretmenin sahip olması gereken özelliklere bakıldığında öğretmen;

- bir psikoloğun sahip olduğu bilgi düzeyine yakın psikoloji bilgisine sahip olmalıdır.

- duygusal, sosyal ve fizyolojik açıdan sağlıklı olmalıdır.

- problem çözen bir uzman olmalıdır.
- yerinde bir teorisyen, yerinde araştırmacı ve yerinde iyi bir uygulamacı olmalıdır.
- toplumun sosyokültürel özellikleri yansıtan ve yeni hedefleri belirleyen kişi olmalıdır.
- sosyal ve insancıl olmalıdır.
- bilgi satıcısı değil; bilgi avcısı olmalıdır.
- değişim eğilimli ve değişime açık olmalıdır.
- insan sevgisine ve hoşgörüyü sahip olmalıdır.
- yardımsever ve sosyal olarak verici olmalıdır.
- öğrencilere demokrasiyi öğreten değil yaşatan ve onlarla öğrenen olmalıdır.
- bir sanatkâr olmalıdır.
- yaşamı seven ve sevdiren olmalıdır.
- ileri düzeyde sosyallik ve iletişim becerilerine sahip olmalıdır.
- saygın ve saygılı olmalıdır.
- ileri IQ yanında, üstün EQ'ya da sahip olmalıdır.
- kendini gerçekleştirerek, mevcut şartları aşma çabası içerisinde olmalıdır.
- aynı zamanda kendine özgü ve yaratıcı olmalıdır.
- insan doğasının olumlu olduğuna inanmalıdır.
- öğrenmeyi öğreten olmalıdır.

Öğretmenlerin öğretim süreci içerisinde etkililiğini gözlemleyebilme konusunda öğretmen adaylarının görüşleri önemli bir yer tutmaktadır. Eğitim fakültelerinin son sınıflarında yer alan “Okul Deneyimi” derslerinde öğretmen adayları öğretmenleri yeterince gözleme imkânına sahip olmaktadır. Bu araştırmada Türkçe öğretmenlerinin etkili öğretmen davranışlarını gerçekleştirme düzeyleri Türkçe öğretmen adaylarının gözüyle değerlendirilmeye çalışılmıştır.

2. Yöntem

Araştırma Modeli

Bu çalışma betimsel nitelikte ‘tekil tarama modeli’ ile yapılmış bir araştırmanın ürünüdür. Değişkenlerin, tek tek, tür ya da miktar olarak oluşumlarının belirlenmesi amacı ile yapılan araştırma modellerine ‘tekil tarama modelleri’ denir. Bu tür bir yak-

laşımında, ilgilenilen olay, madde, birey, grup, kurum, konu vb. birim ve duruma ait değişkenler, ayrı ayrı betimlenmeye (tanıtılmaya) çalışılır (Karasar, 2012, 79).

Çalışma Grubu

Araştırmamanın çalışma grubunu Trabzon ve Giresun illerinde görev yapan 31 Türkçe öğretmeni oluştururken veri toplama grubunu ise Karadeniz Teknik Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesi ve Giresun Üniversitesi Eğitim Fakültesinde okuyan 147 aday Türkçe öğretmeni oluşturmaktadır.

Çalışma grubundaki öğretmenlerin 17'si erkek, 14'ü kadındır. Ayrıca çalışmada değerlendirilen öğretmenlerin 28 tanesi eğitim fakültesi mezunu, 3 tanesi ise edebiyat fakültesi mezunudur.

Verilerin Toplanması ve Değerlendirilmesi

Araştırmada Korkmaz (2009)'ın sınıf öğretmenlerine yönelik olarak geliştirdiği gözlem formunun Bayraktar ve Çınar (2010) tarafından fen bilgisi öğretmenlerine uyarladığı şekli kullanılmıştır. Gözlem formunda öğretmenlerin ders süresince gösterdiği davranışın derecelendirilebilmesi için, 'Hiçbir zaman', 'Nadiren', 'Bazen', 'Sıklıkla' ve 'Her zaman' şeklinde dereceler bulunmaktadır. Ölçeğin güvenilirliği bu çalışma için «SPSS» paket programından yararlanılarak hesaplanmış ve güvenilirlik katsayısı $\alpha = 0.89$ bulunmuştur. Bu değer, 0.70 den büyük olduğu için ölçeğin yeterli güvenilirliğe sahip olduğuna (Büyüköztürk, 2003) karar verilmiştir.

Ölçek 23 olumlu ve 2 olumsuz toplam 25 madde olmak üzere beşli Likert tipte hazırlanmıştır. Ölçekler Türkçe öğretmenliği son sınıf öğrencilerine dağıtılmıştır. "Okul Deneyimi" dersi kapsamında yaptıkları gözlemlerle 147 aday Türkçe öğretmeni 31 Türkçe öğretmenini değerlendirmiştir. Veriler istatistik paket programında betimsel istatistikler (frekans-yüzde) ve Tek Faktörlü Anova ile değerlendirilmiştir.

3. Bulgular ve Yorum

Tablo 1'de ölçek maddelerine verilen cevapların ortalaması ve standart sapması yer almaktadır.

Tablo 1. Maddelerin ortalama ve standart sapması

Madde	Ort.	SS	Madde	Ort.	SS
M1	4,30	,725	M14	3,52	,762
M2	1,84	,884	M15	3,59	,843
M3	1,64	,827	M16	3,96	,843
M4	3,99	,840	M17	3,62	,878
M5	4,04	,766	M18	3,76	,790

Madde	Ort.	SS	Madde	Ort.	SS
M6	3,41	,890	M19	3,65	,964
M7	3,96	,801	M20	4,01	,906
M8	3,48	,863	M21	3,83	,771
M9	3,68	,844	M22	3,70	,863
M10	3,35	1,192	M23	3,97	,758
M11	3,66	1,107	M24	3,68	,936
M12	3,61	,962	M25	3,85	,855
M13	3,43	,936			

Tablo 1’de yer alan veriler ışığında bulgular ve yorumlar aşağıda yer almaktadır.

Ölçekteki öğretmen davranışları sınıflandırıldığında 1, 3, 5 ve 9. maddeler iletişimsel boyutta değerlendirilebilir. Bu maddeler:

1. Öğrencileriyle iletişimlerinde öğrencilerine isimleriyle hitap etmektedir.
 3. Öğrencilerine olumsuz sıfatlarla hitap etmektedir.
 5. Öğrencilerin söylediklerini dikkatle dinlemektedir
 9. Öğrencilerin liderlik ve iletişim becerileri kazanabilecekleri ortamlar hazırlamaktadır.
- şeklinde dir.

Tablo 1’deki verilere göre Türkçe öğretmenlerinin büyük bir kısmı öğrencilerine isimleriyle hitap etmektedir. Öğretmenin öğrenciye ismiyle hitap edebilmesi çok önemlidir (Erdoğan, 2004). Ülkemizde mevcut eğitim ortamlarını göz önüne alırsak ortalamanın 4,30 olması gayet iyi bir sonuç olarak değerlendirilebilir. Öğretmenlerin öğrencilerini dikkatle dinlemeleri de öğretmen öğrenci etkileşimi açısından önemli bir yer tutmaktadır. Öğretmenin öğrencileri dinlemesi onlara değer verdiğini gösterir ve öğrencilere öz güven kazandırır. Türkçe öğretmenlerinin bu husustaki davranışlarına baktığımızda 4,04 gibi iyi bir sonuçla karşılaşmaktayız. Çocuklar, öğretmenleriyle olan iletişimlerine göre davranış geliştirirler. Öğretmenleriyle iletişimi eksik olan çocuklarda kendine güvensizlik, görev alma korkusu, etkinliklerden kaçınma, başarının düşük olması gibi etkiler görülebilir. Öğretmenleriyle iletişim sorunu olmayan çocuklarda da bu özelliklerin tam tersini görmemiz olanaklıdır (Akduman, 2006).

Etkili öğretmen davranışlarından bir tanesi de öğrencilere olumsuz sıfatlarla hitap etmemektir. Bu açıdan verilere bakıldığında Türkçe öğretmenlerinin olumlu sonuçlar aldığı görülmektedir. Ayrıca öğrencilerin liderlik ve iletişim becerileri kazanabilecekleri ortamlar hazırlamak konusunda da Türkçe öğretmenlerinin iyi düzeyde olduğu görülmektedir.

Ölçekteki 4, 6, 8, 10, 11, 12 ve 13. maddeler derse katılımı sağlama ve öğrenciyi aktifleştirme boyutunda incelenebilir. Bu maddeler:

4. Sınıftaki bütün öğrencilerin derse aktif katılımını sağlayıcı ortam hazırlamaktadır.

6. Öğrencilerinin dersi kavramalarına ilişkin öz değerlendirme yapmalarına fırsat vermektedir.

8. Sınıfta iş birliği gerektiren çalışmalarda heterojen gruplar oluşturmaktadır.

10. Öğrencilerini motive ederken ödülü ön plana çıkarmaktadır.

11. Grup çalışmalarında grubun kendini değerlendirmesine fırsat vermektedir.

12. Dersi anlamada zorluk çeken öğrencilerine yeterli zaman vermektedir.

13. Dersi anlamada zorluk çeken öğrencilere uygun destek vermektedir.

şeklindedir.

Bir öğretmenin sahip olması gereken en önemli özelliklerden biri de öğrencilerin derse katılımını sağlamak ve onların aktif olarak ders işleme sürecinde bulunmasını başarmaktır. Fiziksel yönden iyi şartlarda olmayan sınıflarda öğrencileri kontrol etmek ve derse ilgilerini çekmek zordur. Özellikle kalabalık sınıflarda öğrencilerin birbirleriyle konuşması, dersle ilgilenmemesi ve bazen de konuların zevksiz veya zor olması öğrencilerin dersten kopmalarına neden olmaktadır. Öğretmen, öncelikle sınıfta olmak üzere dersleri gerçekleştireceği ortamların fiziksel düzenlemesini eğitim-öğretimin amaçlarına uygun duruma getirmek zorundadır (Titrek, 2006).

Tablo 1'deki veriler değerlendirildiğinde aday Türkçe öğretmenlerinin görüşüne göre Türkçe öğretmenleri genel olarak sınıftaki öğrencilerin derse aktif katılımını sağlamaktadırlar. Bunun yanında Türkçe öğretmenleri sınıfta iş birliği gerektiren çalışmalarda farklı öğrencileri bir araya getirerek onların birebir etkileşimlerinin ve iletişiminin artmasına; ayrıca değişik fikirlerle karşılaşmalarına olanak tanımaktadır.

Veriler incelendiğinde Türkçe öğretmenlerinin çok yüksek ortalamayla olmasa da öğrencilere hem bireysel (3,48) hem de grup (3,66) olarak kendilerini değerlendirme fırsatı verdiği görülmektedir. Öğretmenlerin öğrencileri motive ederken ödülü ön plana çıkarmaları, dersi anlamada zorluk çeken öğrencilere yeterli zaman ve uygun destek vermeleri de etkili öğretmen davranışlarından. Bu noktada Türkçe öğretmenlerinin gerekli davranışları sergilediği Tablo 1'deki verilerden anlaşılmaktadır.

Ölçekteki 16, 17, 18, 19, 20 ve 25. maddeler öğretim sürecindeki etkili öğretmen davranışları olarak nitelendirilebilir. Bu davranışlar:

16. Derslerin amaçlarını açık ve net olarak açıklamaktadır.

17. Dersin başında öğrencilerine derse hazırlayıcı sorular sormaktadır.
 18. Ders esnasında öğrencilerin ilgi düzeylerini dikkate almaktadır.
 19. Derste farklı stratejiler kullanarak öğrencilerin ilgilerini çekmektedir.
 20. Giriş faaliyetlerini dersin içeriği ile ilişkilendirmektedir.
 25. Sınıfta bireysel farklılıkları dikkate almaktadır.
- şeklindedir.

Öğretmen adaylarının gözlemlerine göre Türkçe öğretmenlerinin büyük bir kısmı (3,96 ortalama ile) dersin amaçlarını açık ve net ortaya koymaktadır. Öğrencilerin derse başlamadan önce işlenecek konu hakkında bilgi sahibi olmaları ve hangi kazanımları elde edecekleri hakkında işaretler (ipuçları) verilmelidir. Bu işaretler öğrencilerin derste daha aktif olmalarını sağlamaktadır. Öğretme-öğrenme sürecinde kullanılan işaretler, öğrenci başarısındaki değişkenliğin %14'ünü açıklama gücündedir. Yapılan araştırmalar, öğretme-öğrenme ortamında nitelikli işaretler kullanmanın, öğrencilerin ortalama öğrenme düzeylerinde bir standart sapma artış sağladığını göstermektedir (Senemoğlu, 2012; 444).

Dersin başında öğrencileri derse hazırlayıcı sorular sormak ve ders esnasında öğrencilerin ilgi düzeyini dikkate almak öğretim faaliyetinin daha verimli geçmesini sağlamaktadır. Ayrıca dersin içeriği ile ilişkilendirmeler yapmak öğretim sürecine olumlu yansımaktadır. Öğretmen adaylarının gözlemine göre Türkçe öğretmenlerinin büyük bir kısmı bu hususları yerine getirmektedir. Dikkat toplamanın bilinen ve uygulanan en popüler yolu soru sormaktır. Bunun aşırı kullanıldığı durumlar da olur. Öğrenci sürekli öğretmen sorusuna maruz kalacağı kaygısıyla dikkat etmeye çalışır. Fakat bu dikkat çoğunlukla olumsuz sonuç verir. Belli bir yoğunluğun üstüne çıkan kaygı öğrenmeyi (bilgi işlemeyi) ketter. Bunun yanında belli düzeyde ve sıklıkla sorulan sorular birçok yönden dikkatin verilen konu üzerinde toplanmasını sağlar (Özbay, 2003; 206).

Sınıf içindeki öğretme-öğrenme sürecinin etkili olabilmesi uygun yöntem ve tekniklerin seçimi ile olasıdır. Öğrencilerin düzeylerine, yaşlarına ve yeteneklerine uygun yöntem ve teknik seçerken öğretmenlerimizin zengin yöntem ve teknik bilgisine sahip olması gerekir (Demirel, 2011; 190). Aday Türkçe öğretmenlerinin gözlemine dayanarak Türkçe öğretmenlerinin derste farklı yöntem ve stratejiler kullandığı görülmektedir.

En önemli etkili öğretmen davranışlarından biri de sınıfta bireysel farklılıkları dikkate almaktır. Tablo 1'deki verilere göre Türkçe öğretmenlerinin 3,85 ortalama ile bireysel farklılıkları göz önünde bulundurdıkları görülmektedir. Bireyler arasında kalıtsal özellikler gibi değişmez farklar ya da yorgunluk, hastalık, farklı duygusal koşullar vb. gibi değişmeye açık özellikler öğrenmede farklılık yaratacaktır. Hangi

etkinliğin tatmin edici ya da rahatsız edici olduğu, öğrenmenin meydana geldiği anda bireyin ya da organizmanın bulunduğu koşullara, yani kalıtsal mirasına, öğrenme geçmişine, tutumlarına, eğilimlerine bağlıdır (Senemoğlu, 2012; 137).

Ölçekteki 21, 22, 23 ve 24. maddeler öğretmenlerin öğretim sürecinde etkin soru sorma davranışlarını derecelendirir özelliktedir. Bu maddeler:

21. Öğrencilerine açık uçlu sorular sormaktadır.

22. Soru sorduktan sonra öğrencilerin düşünceleri için yeterince zaman tanımaktadır.

23. Sordukları soruya farklı cevaplar alabilmek için öğrencileri düşünmeye teşvik etmektedir.

24. Öğrencilerden aldıkları cevapları netleştirip doğru ve tam olarak tekrar açıklamaktadır.

şeklindedir.

Aday Türkçe öğretmenlerinin gözlemine göre Türkçe öğretmenleri genel olarak (3,83 ortalama ile) öğrencilere açık uçlu sorular sormaktadır. Bunun yanında Türkçe öğretmenlerinin büyük kısmı (3,70) öğrencilere düşünceleri için yeterli zaman vermektedir. Ayrıca farklı cevaplar alabilmek için onları düşündürmeye çalışmaları da etkili öğretmen davranışıdır. İşlenen konu ile ilgili çeşitli sorular sormak ve farklı cevapların ortaya çıkmasına olanak vermek kalıcılığı artırıcı etkinliklerdir.

Etkili soru sorma iyi bir öğretmende bulunması gereken çok önemli bir yeterlidir. Etkili soru sorma yeterliğine sahip bir öğretmen, öğrenci düşüncelerini etkilemekte, öğrencilerin sınıf içi ilişki kurmalarına yardımcı olmakta, temel becerileri etkilemekte, başarıyı desteklemekte, utangaç ve sıkılgan öğrencilerin derse katılımlarını sağlamak ve dikkati dağılmış öğrencilerin dikkatini toplamakta etkilidir (Bayraktar ve Çınar, 2010)

Ölçekteki 2, 7, 14 ve 15. maddeler öğretmenlerin sınıf içinde öğrencilere olan davranışlarını göstermektedir. Bu maddeler:

2. Öğrencilerinin cesaretlerini kırmaktadır (dalga geçme, alaya alma, hakaret etme gibi).

7. Öğrencilerinin öğrenme sürecinde yaptıkları hatalara hoşgörülü davranmaktadır.

14. Öğrencileri hakkında yüksek beklentiye sahiptir.

15. Öğrencilerin çalışmalarında ve davranışlarında olumlu yanlarını görme eğilimindedir.

şeklindedir.

Öğretmenlik mesleği her şeyden önce insanları, okumayı, öğretmeyi sevenlerin

tercih ettiği bir meslektir. Bu meslekte başarılı olabilmek için öncelikle çocukları sevmek gerekir. Buna göre her şeyden önce öğretmenlikte “sevgi” ön koşuldur. Öğretmen olacak birinin; paylaşımcı, öğretmeyi seven, hiçbir öğrenci arasında ayırım yapmayan, her şeyden önce sabırlı olması gerekmektedir (Küçüköğlü,2007; 213). Bu nedenle öğretmenler öğrencilerin cesaretlerini kırmamalıdır. Onlara dalga geçme, alay etme ve hakaret gibi olumsuz davranışta bulunmamalıdır. Öğretmen adaylarının gözlemine göre bu konuda Türkçe öğretmenleri (1,84) hassas davranmaktadırlar.

Öğretmenlerin öğrenme sürecinde öğrencilerin hatalarına hoşgörülü davranmaları gerekmektedir. Küçüköğlü (2007; 213)’na göre hoşgörü ve anlayış öğretmenin önemli özellikleri arasında yer almaktadır. Tablo 1’deki verilere göre Türkçe öğretmenleri genel olarak öğrencilerine hoşgörülü ve anlayışlı yaklaşmaktadır.

Etkili öğretmen davranışlarına öğrenciler hakkında yüksek beklentiye sahip olmak ve öğrencilerin çalışmalarında ve davranışlarında olumlu yanlarını görmek de dâhildir. Araştırmalar, öğretmenlerin öğrencilerinden başarılı olmalarına ilişkin beklentileri yüksek olduğu durumlarda öğrencilerin de buna paralel olarak başarılarının arttığını ortaya koymaktadır (Demirel, 2011; 189). Öğretmenlerin öğrencilerinin çalışmalarında olumlu yanlarını görmesi, onlara yol göstermesi, rehber olması gerekir. Aksi şekilde hareket etmek öğrencilerin motivasyon kaybına neden olabilir ve öğretim sürecinin verimli geçmesini engelleyebilir.

Tablo 2. Cinsiyete göre genel ortalama

Cinsiyet	Ortalama	F	p
Kadın	3,58	1,284	,259
Erkek	3,68		

Tablo 2’deki verilere bakıldığında etkili öğretmenlik davranışlarını yerine getirmede Türkçe öğretmenleri arasında cinsiyet bakımından anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir (F:1,284; p>,05). Araştırmanın bu bulgusu Öztürk (2004)’ün yapmış olduğu “Ortaöğretim Coğrafya Öğretmenlerinin Öğretim Yöntem ve Tekniklerini Kullanabilme Yeterlilikleri” adlı çalışmanın bulgularıyla örtüşmektedir.

Tablo 3. Mezun olunan bölüme göre genel ortalama

Mezuniyet	Ortalama	F	p
Türkçe Öğretmenliği	3,69	12,307	,001
Türk Dili ve Edebiyatı	3,22		

Tablo 3’teki veriler incelendiğinde ise mezun olunan bölümler açısından etkili öğretmenlik davranışlarını yerine getirmede Türkçe öğretmenliği mezunları lehine anlamlı bir fark çıkmaktadır (F: 12,307; p<,5). Karamustafaoğlu (2006)’nun “Fen ve Teknoloji Öğretmenlerinin Öğretim Materyallerini Kullanma Düzeyleri: Amasya İli

Örneği” adlı çalışma sonunda da araştırmamızın bulgularına benzer biçimde mezun olunan fakültenin ele alınan konu üzerinde anlamlı farklılık oluşturduğu görülmüştür.

4. Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada elde edilen sonuçlara göre öğretmen adaylarının gözünden Türkçe öğretmenlerinin etkili öğretmen davranışlarını yerine getirme düzeyleri orta seviyededir. Ancak bazı davranışların gerçekleşmesi oldukça düşük seviyede kalmıştır. Bu davranışlar; “öğrencilerin dersi kavramalarına ilişkin öz değerlendirme yapmalarına fırsat vermek, sınıfta iş birliği gerektiren çalışmalarda heterojen gruplar oluşturmak, öğrencileri motive ederken ödülü ön plana çıkarmak, dersi anlamada zorluk çeken öğrencilere uygun destek vermek” olarak ortaya çıkmıştır. Benzer bir çalışmada Bayraktar ve Çınar (2010), Fen ve Teknoloji öğretmenlerinin öz değerlendirme, grup çalışması yaptırma, öğrencileri motive etmek için ödül kullanma ve öğrenme güçlüğü çeken öğrencilere gerekli desteği sağlama konusunda yetersiz oldukları sonucunu elde etmiştir.

Bunun yanı sıra öğretmenlerin yüksek oranda gerçekleştirdikleri davranışlar da vardır. Bunlar; “öğrencilerle iletişimde onlara isimleriyle hitap etmek, öğrencilerinin söylediklerini dikkatle dinlemek, giriş faaliyetlerini dersin içeriği ile ilişkilendirmek” olarak belirlenmiştir.

Etkili öğretmenlik davranışlarının daha üst düzeyde gerçekleştirilmesi için aşağıdaki öneriler sunulabilir:

1. Öğretmenlerin etkili öğretmen davranışlarını uygulamamalarının sebebi bulunmalı ve çözüm üreten çalışmalar yapılmalıdır.
2. Etkili öğretmenlik davranışlarını yerine getirme konusunda öğretmenler öz değerlendirme yapmalıdır.
3. Öğretmenlerin etkili öğretmenlik davranışlarını yerine getirme hususunda öğrencileri tarafından değerlendirmelerine fırsat verilmeli ve buna yönelik geniş kapsamlı çalışmalar yapılmalıdır.
4. Öğretmenlerin etkili öğretmenlik davranışlarına ilişkin hizmet içi eğitim almaları sağlanmalıdır. Bunun yanında öğretmenler, çağdaş öğretim yöntem, teknik ve stratejilerini öğrenmek ve uygulamak amacıyla lisansüstü eğitime yönlendirilmelidir.
5. Öğretmenlerin etkili öğretmen davranışlarını yerine getirmesini engelleyen diğer faktörler iyileştirilmelidir.

5. Kaynakça

- Akduman, G. G. (2006). Aile ve Yakın Çevre İlişkilerinin Çocuk Resimlerine Yansıması. *Çoluk Çocuk Dergisi*, Nisan.
- Alkan, C. (2000). Meslek ve Öğretmenlik Mesleği. Editör: V. Sönmez. *Öğretmenlik Mesleğine*

- Giriş. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Balcı, A. (1993). Etkili Okul; Kuram, Uygulama ve Araştırma. Ankara: Yavuz Dağıtım.
- Başaran, İ. E. (1993). Türkiye Eğitim Sistemi. Ankara: Gül Yayınevi.
- Bayraktar, Ş. ve Çınar D. (2010) Öğretmen Adaylarının Gözü İle Fen ve Teknoloji Öğretmenlerinin Etkili Öğretmen Davranışlarını Gerçekleştirme Düzeyleri. Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. Cilt 11. Sayı 3. 131-152
- Büyüköztürk, Ş. (2003) Veri Analizi El Kitabı. 2. Baskı. Ankara: Pegem A Yayıncılık
- Demirel, Ö. (2011). Öğretim İlke ve Yöntemleri Öğretme Sanatı. 18. Baskı. Ankara: Pegem A Yayıncılık
- Erdoğan, İ. (2004). Sınıf Yönetimi. İstanbul: Sistem Yayıncılık
- Karamustafaoglu, O. (2006). Fen ve teknoloji öğretmenlerinin öğretim materyallerini kullanma düzeyleri: Amasya ili örneği. *Atatürk Üniversitesi Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1), 90-101.
- Karasar, N. (2012). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. 23. Basım. Ankara: Nobel Yayınları
- Kavcar, C. (1999). Nitelikli Öğretmen Sorunu. 21. Yüzyılın Eşiğinde Türk Eğitim Sistemi Ulusal Sempozyumu. Ankara: Tekışık Yayıncılık
- Korkmaz, İ. (2009). Teacher Effectiveness.
- Küçükoglu, A. (2007). Öğretim Hizmetinin Niteliğini Artırmada Öğretmen Yeterlikleri. Editörler: A.S. Saracaloğlu ve H. H. Bahar. Öğretim İlke ve Yöntemleri. İstanbul: Avcı Matbaacılık
- Özbay, Y. (2003). Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi. Trabzon: Akademi Kitabevi
- Öztürk, Ç. (2004). Ortaöğretim Coğrafya Öğretmenlerinin Öğretim Yöntem ve Teknikleri Kullanabilme Yeterlilikleri. *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi*, 5(2).
- Pierce, C. (1994). Importance of classroom climate for at risk learners (Electronic Version). *Journal of Educational Research*. 88 (1). 37-42
- Senemoğlu, N. (2001). Öğrenci Görüşlerine Göre Öğretmen Nitelikleri. 2000 Yılında Türk Millî Eğitim Örgütü ve Yönetimi Ulusal Sempozyumu. Ankara: Tekışık Yayıncılık
- Senemoğlu, N. (2012). Gelişim, Öğrenme ve Öğretim. 21. Baskı. Ankara: Pegem A Yayıncılık
- Shapiro, S. (1993). Strategies that create a positive classroom climate (Electronic Version). *Clearing House*. 67 (2). 91-97
- TDK. (2010).
- Titrek, O. (2006). Eğitim Bilimine Giriş. Editörler: Ş. Erçetin ve N. Tozlu. Ankara: Pegem A Yayıncılık

EXTENDED ABSTRACT

Teaching has moved to a different position than before in terms of its meaning and responsibilities in the rapidly changing and developing world. A teacher that was responsible only for informing before has now become a guide that employs different methods and techniques, and shows students how to access and utilize information rather than providing that information as the innovations and changes brought by the age have been reflected in the education.

An efficient teacher is the one who creates a good learning environment by combining their theoretical and practical knowledge with existing methods, techniques and materials; cares about problems of students in and outside the classroom; wins students' trust and affection; and strives to enable students to become successful and sophisticated individuals. There are many behaviors that need to be adopted to become an efficient teacher.

This study aims to identify at what level Turkish teachers achieve effective teacher behaviors. The levels at which Turkish teachers achieved effective teacher behaviors were identified based on the observations of 147 Turkish teacher candidates who took the "School Experience" course. An observation form of 25 questions was used to define the levels of achievement.

This is a descriptive study based on "single screening model". The research population involves Turkish teachers and university students studying in the Department of Turkish Language Teaching while the sample consists of 31 Turkish teachers working in the cities of Trabzon and Giresun, and 147 Turkish teacher candidates studying at Karadeniz Technical University Fatih Faculty of Education, and Giresun University Faculty of Education. 17 of the teachers in the sample are male while 14 are female. 28 of these teachers were graduated from the Faculty of Education while 3 were graduated from the Faculty of Letters.

The observation form used in this research was prepared as a five-point Likert scale consisting of 25 items in total as 23 positive and 2 negative. The scales were distributed to the fourth grade students of Turkish Language Teaching. Through observations they made within the scope of "School Experience" course, 147 Turkish teacher candidates assessed 31 Turkish teachers. The data were analyzed using SPSS 17 for Descriptive Statistics (frequency-percent) and one-way Analysis of Variance (ANOVA).

The scale items were classified under five dimensions as communication, increasing class participation and active involvement of students, effective teacher behaviors in the teaching process, effectively asking students questions during the teaching process, and teacher's behavior towards students in the classroom.

When the items under the communicative dimension were examined, it was noticed that the Turkish teachers addressed the students by their names, listened attentively to the students, and did not address them by negative attributions.

As for the dimension of increasing class participation and active involvement of students, the findings revealed that the Turkish teachers generally kept their students engaged in the class, formed heterogeneous groups for the classroom studies requiring cooperation, and allowed their students to assess themselves both as an individual and as a group. The teachers also used rewards to motivate their students, and allowed enough time and appropriate support for the students who had difficulty understanding the course. These are effective teacher behaviors. According to the observations of the Turkish teacher candidates involved in this research, the Turkish teachers assessed achieved these behaviors.

Looking at the dimension of effective teacher behaviors in the teaching process, it was observed that the Turkish teachers presented course objectives clearly and explicitly, asked preparatory questions at the beginning of the course, took the students' level of interest into consideration during the course, and attracted their attention to the course. The Turkish teacher candidates also determined that the Turkish teachers linked the introduction to course activities with the course content, and took individual differences among their students into consideration.

As for the dimension of effectively asking students questions during the teaching process, the observations of the Turkish teacher candidates revealed that the Turkish teachers generally asked students open-ended questions. Most of the Turkish teachers allowed their students enough time to think. They also led their students to think with the aim of receiving different answers, which was among effective teacher behaviors.

When the items under the dimension of teacher's behavior towards students in the classroom were examined, it was discovered that the Turkish teachers encouraged their students, tolerated their failures, did not ridicule or insult them. The teachers also had high expectations from their students, and noticed the positive aspects of their students' behavior in their studies.

The analysis of the data derived from this study revealed that there was no significant difference in achieving effective teacher behaviors by gender; however, there was a significant difference by graduation department in favor of the graduates of Turkish Language Teaching.

According to the results derived from this study, the levels of the Turkish teachers related to achieving effective teacher behaviors were medium in the eyes of the candidates. The following suggestions may be implemented to level effective teacher behaviors up:

1. Teachers' reasons for not performing effective teacher behaviors should be discovered, and solution-generating studies should be carried out.
2. Teachers should engage in self-assessment in respect of achieving effective teacher behaviors.
3. Students should be allowed to assess their teachers in terms of achieving effective teacher behaviors, and comprehensive studies on this issue should be carried out.
4. Teachers should be provided with in-service training about effective teacher behaviors. They should also be guided to postgraduate study with the aim of learning and implementing modern teaching methods, techniques and strategies.
5. Other factors preventing teachers from achieving effective teacher behaviors should be eliminated.